

Vývoj na světovém trhu cukru po ukončení režimu cukerních kvót v EU

DEVELOPMENT OF WORLD SUGAR MARKET AFTER END OF SUGAR QUOTAS IN EU

Hana Machková, Martin Machek – Vysoká škola ekonomická v Praze

V říjnu 2017 skončila po téměř padesáti letech regulace produkce cukru v zemích Evropské unie. Poslední formou regulace byly kvóty pro výrobu cukru, které u nás platily od roku 2004 a jejich principem bylo vyrovnání nabídky a poptávky tak, aby ceny této komodity nebyly příliš volatilní. Zároveň tento režim zaručoval pěstitelům cukrové řepy určitou standardní cenu, a to nejprve díky stanovené minimální a později referenční ceně cukru (1). V důsledku liberalizace trhu se dnes evropské cukrovary musí vyrovnávat nejen se zvýšenou konkurencí ze strany velkých světových producentů cukru, ale také s nejistotou, která je dána nepříznivým vývojem světové ekonomiky, změnou klimatických podmínek i složitou geopolitickou situací spojenou s válkou na Ukrajině. Na druhou stranu přineslo zrušení kvót i některá pozitiva, například podstatné snížení administrativní zátěže. Liberalizace trhu také poskytla evropským producentům možnost volného exportu cukru a dalších s cukrovarnickým průmyslem spojených komodit na světové trhy.

V současné době se cukr vyrábí ve 110 zemích světa, z toho v 69 zemích pochází výhradně z cukrové třtiny, ve 34 zemích se vyrábí pouze řepný cukr a jen 7 zemí produkuje oba druhy této komodity (2).

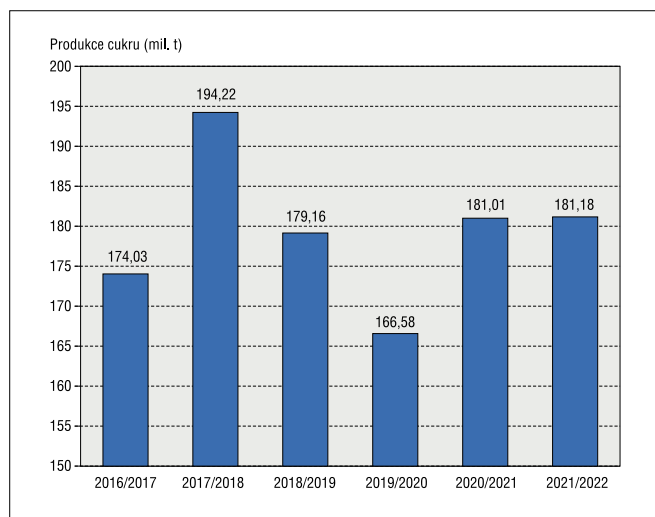
V roce 2017/2018 dosáhl objem výroby cukru rekordní výše 194,22 mil. t a oproti poslednímu roku před zrušením kvót se celosvětová produkce zvýšila o 11,6 %. Ke zrušení kvót tedy došlo v situaci, kdy na světovém trhu nastal silný převis nabídky

nad poptávkou, zejména díky dobré úrodě v největších producentech zemědělských zemích, tj. v Brazílii, Indii a Thajsku. K nadvýrobě ale také přispěli evropští výrobci cukru, kteří se na zrušení kvót dlouhodobě připravovali a hodlali využít liberalizace trhu pro zvýšení svých exportních aktivit. Zatímco v roce 2016/2017 se v producentech zemích EU vyrobilo 16,8 mil. t cukru, v dalším roce, prvním po zrušení kvót, dosáhla evropská výroba 21,3 mil. t cukru (2). Důsledkem byl, v souladu s principy tržní ekonomiky, prudký pokles cen, který se bohužel negativně promítl do hospodářských výsledků evropských cukrovarských skupin.

V následujících letech došlo k výraznému poklesu výroby cukru. Toto období bylo složité jak pro pěstitele cukrové řepy, tak pro výrobce třtinového cukru kvůli špatným klimatickým podmínkám a dopadům pandemie covid-19.

Ke zhoršení situace v komoditě cukrová řepa – cukr přispívají také nová nařízení EU pro pěstování cukrové řepy. Evropská komise 28.4. 2018 rozhodla o zákazu aplikace neonikotinoidů *clotianidinu*, *thiametboxiamu* a *imidaclopridu* na venkovních plochách. V nejhroší době pro pěstování řepy tak dochází k výrazným restrikcím v používání látek, které slouží k ochraně cukrové řepy. Tyto restrikce prodraží pěstování řepy a zároveň sníží konkurenceschopnost této plodiny vůči třtině, například tím, že se dají očekávat nižší výnosy, protože řepa nedostane vše, co potřebuje ke svému růstu, popřípadě ochraně (1). Obavy O. Reinberga se bohužel potvrdily. EU zakázala používání neonikotinoidů zejména kvůli jejich negativnímu vlivu na včelstva. Tento zákaz způsobil rozvoj některých chorob (virové žloutenky cukrové řepy), jež v roce 2020 zasáhly rostliny řepy

Obr. 1. Světová produkce cukru v letech 2016–2022

Pramen: Statista (3)

Tab. 1. Největší producenti cukru v letech 2016–2022

Země	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21*	2021/22*
	Produkce cukru (mil. t)					
Brazílie	38,8	31,9	28,4	39,8	36,5	36,2
Indie	21,0	32,5	33,2	27,4	31	33,5
EU	16,8	21,3	17,6	16,3	14,5	16,1
Thajsko	9,5	14,7	14,4	8,3	7,8	10,0
Čína	9,9	10,3	10,8	10,4	10,8	11,1

*předběžně

Pramen: Mémo statistiques, Sucre et autres débouchés

a způsobily tím v průběhu podzimní kampaně 2020/2021 pokles produkce o více než 12 % (4). OECD proto predikuje, že i v budoucnu dojde v EU pouze k mírnému nárůstu produkce řepy jednak proto, že neexistuje alternativa k používání neonicotinoidů a jednak proto, že ceny řepy nebudou dostatečně vysoké a nebudou tudíž motivovat producenty k nezbytným investicím do tohoto odvětví. Pro další rozvoj cukrovarnického průmyslu byly a budou velkým problémem i rostoucí ceny energií a dalších vstupů, které dramaticky navyšují výrobní náklady.

Složité ekonomická situace se již projevila tím, že řada evropských cukrovarnických skupin zahájila restrukturalizaci a dochází k uzavírání méně efektivních cukrovarů. Například společnost Südzucker uzavřela od roku 2019 dva cukrovary v Německu, dva ve Francii a jeden v Polsku.

Co se týče podílu na celkové produkci, téměř 80 % výroby připadá na 10 největších producentů (5). Z geografického hlediska byly pěti největšími producenty cukru ve sledovaném období Indie, Brazílie, země EU, Thajsko a Čína (tab. I).

Brazílie a Indie světovému trhu cukru dlouhodobě dominují. V letech 2017/2018 a 2018/2019 se stala největším světovým producentem cukru Indie, která je ale dlouhodobě i největším spotřebitelem této komodity, a většinu své produkce tak uplatní na tuzemském trhu. I přesto se v roce 2021/2022 stala 3. největším světovým exportérem a vyvezla celkem 8,78 mil. t cukru (objem, který odpovídal zhruba polovině produkce celé EU).

Největšími světovými exportéry cukru byly tradičně Brazílie a Thajsko. Exportní výkonnost zemí EU byla nízká, vyvezly pouze 1,3 mil. t cukru a staly se až 7. největším exportérem cukru (3).

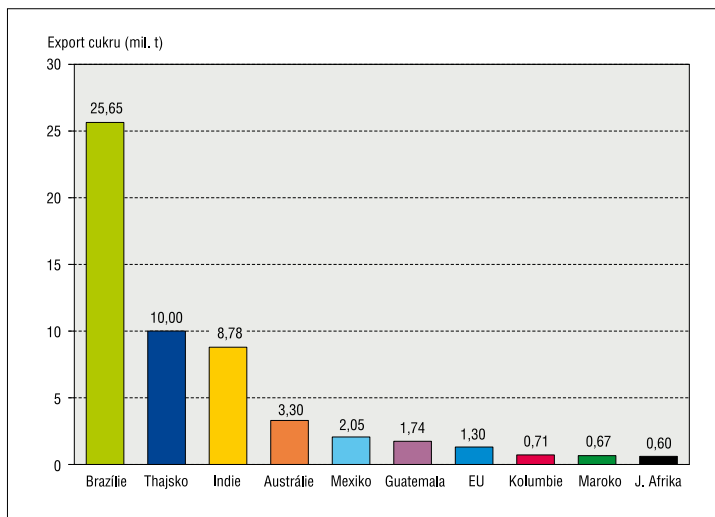
Země EU jsou však i velkým dovozcem cukru, zejména proto, že v rámci společné obchodní politiky aplikuje EU systém všeobecných celních preferencí (GSP – Generalised Scheme of Preferences), který je založen na poskytování celních úlev. Státy, které jsou zahrnuty do tohoto systému, mohou dovážet zboží do EU bezcelně nebo se sníženým clem, a mezi tyto země patří i velcí

producenti cukru, například Indie či Pákistán. V roce 2021/2022 byly do Evropské unie dovezeny 2 mil. t cukru a její obchodní bilance v komoditě cukr tedy byla pasivní.

Výšší spotřeby cukru ovlivňuje řada faktorů, například nárůst světové populace, kupní síla obyvatel, cena cukru, možnost nákupu substitučních výrobků a zejména ve vyspělých zemích i měnící se životní styl. Celková spotřeba cukru v letech 2016–2022 zaznamenala pouze relativně malé výkyvy a na světovém trhu je v současné době poměrně vyrovnaná nabídka s poptávkou.

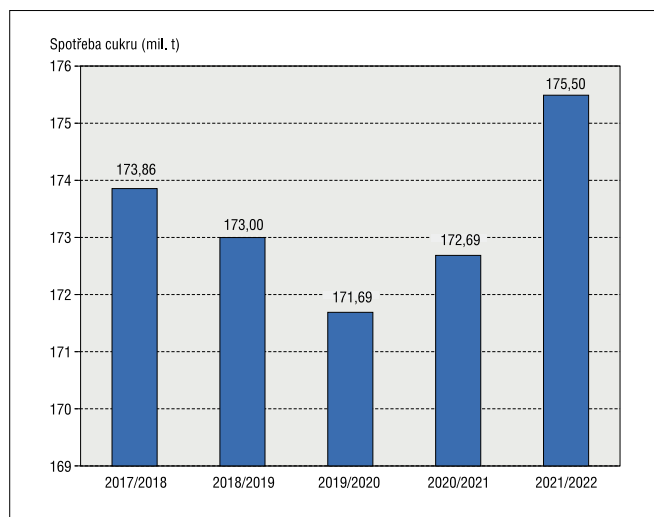
Pokles spotřeby byl v letech 2020 a 2021 do značné míry poznamenán pandemií covid-19, kdy prakticky všude na světě došlo k uzavření restaurací, kaváren a cukráren, a ke značným problémům docházelo v oblasti dopravy a fungování dodavatelsko-odběratelských řetězců. V roce 2021/2022 byly největšími spotřebitelskými trhy Indie (29 mil. t), EU (17 mil. t), Čína (15,5 mil. t), USA (11,3 mil. t) a Brazílie (9,8 mil. t) (3).

Obr. 2. Hlavní exportní země v hospodářském roce 2021/2022

Pramen: Statista (3)

Obr. 3. Světová spotřeba cukru v letech 2016–2022

Pramen: Statista (3)

V oblasti vývoje cen se situace pro producenty cukru začíná postupně zlepšovat. Zatímco v období od ledna 2017 do července 2018 cena cukru poklesla z více než 21 US centů za libru na 12 US centů za libru surového cukru (6), v červenci 2022 se tato komodita prodávala za 19,23 US centů (7). Pozitivní vývoj byl zaznamenán u bílého cukru, kdy byl na londýnské burze 15. července 2022 obchodován za 598,6 USD, což byla nejvyšší cena od října 2016 (8).

Závěr

V lednu 2022 zveřejnila Evropská komise závěry studie zaměřené na adaptační strategie cukrovarnického průmyslu po ukončení režimu cukerních kvót. Závěry této studie jsou spíše optimistické, autoři se domnívají, že se evropskému cukrovarnickému průmyslu podařilo zvládnout přechod na podmínky liberalizovaného tržního prostředí bez zásadnějších problémů (studie nicméně poukazuje na pozitivní efekty dobrovolné podpory v jedenácti členských zemích, které se rozhodly využít možnosti poskytnout v rámci tzv. citlivých komodit pomoc pěstitelům řepy). I tato studie zmiňuje dopad virové žloutenky na nižší výnosy řepy ve sledovaném období (9). Je tedy zjevné, že zrušení cukerních kvót nebylo jedinou příčinou ekonomických problémů evropského cukrovarnictví, které v posledních pěti letech procházelo mimořádně složitým obdobím. Negativním vlivům museli čelit producenti cukru celosvětově, ať již se jednalo o dramatický pokles cen daný nadvýrobou v roce 2017/2018, nepříznivé klimatické podmínky v dalších letech či celosvětové zvyšování cen energií a dalších vstupů. Vzhledem k tomu, že cukr je strategickou komoditou nezbytnou pro potravinovou soběstačnost zemí EU, musí evropské cukrovarnictví prokázat svou konkurenceschopnost i v dalším období, které bude nejméně stejně složité jako doba, která následovala po ukončení cukerních kvót.

Souhrn

V říjnu 2017 skončila regulace produkce cukru v zemích EU. Cílem tohoto článku je analyzovat vývoj na světovém trhu cukru po ukončení režimu cukerních kvót. Na zrušení kvót se evropské producenty připravovali dlouhodobě, ale kromě zrušení kvót museli čelit i nepříznivým vnějším vlivům. Jednalo se zejména o celosvětovou nadvýrobu v roce 2017/2018, která způsobila dramatický pokles cen, skutečnost, že v EU vstoupil v roce 2018 v platnost zákaz používání neonikotinoidů na venkovních plochách, nepříznivé klimatické podmínky a dopady pandemie covid-19 v letech 2020 a 2021 i dramatické zvyšování cen energií a dalších vstupů od roku 2021. Evropské odvětví cukrovarnictví prochází v současné době restrukturalizací a dle OECD dojde pravděpodobně v EU pouze k mírnému nárůstu produkce řepy jednak proto, že neexistuje alternativa k používání neonikotinoidů a jednak proto, že ceny cukrové řepy nebudou dostatečně vysoké a nebudou tudíž motivovat producenty k nezbytným investicím do tohoto odvětví. Výhodou liberalizace trhu mělo být zvýšení exportní výkonnosti evropských cukrovarů. Ve sledovaném období tuto výhodu producenti ze zemí EU nevyužili (export všech producentů zemí EU dosáhl v roce 2021/2022 pouze 1,3 mil. t, zatímco do EU byly dovezeny 2 mil. t cukru). Světovému trhu cukru stále dominují Brazílie, Thajsko a Indie. Celkový objem jejich vývozu představoval v roce 2021/2022 celkem 44,43 mil. t.

Klíčová slova: světový trh cukru, cukerné kvóty, konkurenceschopnost cukrovarnického průmyslu, vývoz cukru, spotřeba cukru.

Literatura

- REINBERGR, O.: Dopady zrušení kvót na evropské a české cukrovarnictví a řepářství. *Listy cukrov. řepář.*, 135, 2019 (5–6), s. 174–177.
- Mémo statistique, Sucre et autres débouchés. *Cedus le Sucre*, [online] <https://en.calameo.com/read/00550838695dde0d10847>, cit. 9. 8. 2022.

3. *Statista: Statista dossier on the global sugar industry*. Industries & Markets, 2022.
4. *Perspectives agricoles de l' OCDE et de la FAO 2021–2030*. OCDE/FAO, 2021, s. 174.
5. *Mémo statistique, Sucre et autres débouchés, Campagne 2021-2022*. Cultures SUCRE, [online] <https://www.cultures-sucre.com/economie-du-sucre/memo-statistique-2022/>, cit. 9.8.2022
6. SMUTKA, L. ET AL.: Tvorba ceny cukru na světových trzích v závislosti na světové ceně cukru. *Listy cukrov. řepař.*, 135, 2019 (12), s. 408–411.
7. *Daily sugar prices*. ISO, [online] <https://www.isosugar.org/prices.php?pricerange=2022-07-01>, cit. 10.8. 2022
8. *Sugar Market situation*, 28. 7. 2022. AGRI E 4, [online] https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2022-07/sugar-market-situation_en_1.pdf.
9. GENTILE, E. ET AL.: *Study on the adaptation strategies of the sugar supply chain after the end of the sugar quotas: executive summary*. Evropská komise, Generální ředitelství pro zemědělství a rozvoj venkova, 2022, <https://data.europa.eu/doi/10.2762/427109>.

overproduction in 2017/2018, which caused a dramatic drop in prices, the fact that the ban on the use of neonicotinoids in outdoor areas came into force in the EU in 2018, adverse climatic conditions, and the effects of the COVID-19 pandemic in 2020 and 2021 as well as a dramatic price increase in utilities and other inputs from 2021. The European sugar industry is currently undergoing restructuring. According to the OECD, production growth is projected to be weak, notably due to a lack of alternatives to neonicotinoids and prices that are not sufficiently attractive to encourage massive investment in the sector. The advantage of market liberalization should increase the export performance of European sugar factories. In the monitored period, EU producers did not benefit from this advantage (the export of all EU producer countries reached only 1.3 million t in 2021/2022, while 2 million t of sugar were imported into the EU). Brazil, Thailand, and India still dominate the world sugar market. The total volume of their exports in 2021/2022 represented a total of 44.43 million t.

Key words: sugar world market, sugar quotas, competitiveness of sugar industry, sugar export, sugar consumption.

Machková H., Machek M.: Development of World Sugar Market after End of Sugar Quotas in EU

In October 2017, the regulation of sugar production in EU countries came to an end. This article aims to analyze the development of the world sugar market after the end of the sugar quota regime. European producers had been preparing for the end of quotas for a long time, but in addition to the abolition of quotas, they also had to face negative external factors. These were mainly the global

Kontaktní adresa – Contact adress:

prof. Ing. Hana Machková, CSc., Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3, Česká republika, e-mail: machkova@vse.cz